5) Для учащихся гуманитарного склада ума весьма привлекательны упражнения, которые могут иметь 2 варианта: записаны на доске или воспринимаются на слух (более сложный вариант). Учитель произносит числа: *1, 3, 5, 7;* величины: *длина, масса, время, объём*. Требуется повторить слова на буквы О, С.

Следует отметить, что для обучения запоминанию можно использовать разнообразные приёмы. Мы опирались на классификацию О. Науменко, Е. Шершицкой: приемы группировки учебного материала, классификации, ассоциаций (им довольно часто пользуются учителя – 80% опрошенных), прием поисков опорного пункта, приемы аналогии, схематизации, достраивания, структурирования материала.

Указанные приемы результативны, если регулярно включаются в методическую канву урока. Так, учащиеся 2 класса с удовольствием работали «*В римской комнате*»: запоминаемые единицы информации расставляются в классе в установленном порядке. Большинство учащихся (81,5%) назвали данный прием наиболее полезным для них, что свидетельствует о непосредственной заинтересованности школьников.

Учащиеся 2–3 классов выделили также прием «*Задай мудрый вопрос*» (70,8% – 34 респондента), который целесообразен на этапе коррекции знаний, подведения итогов, на обобщающем уроке. Школьники учатся не только формулировать вопрос, но и оперировать понятиями, формулами, определениями. Однако учитель должен осознавать, что указанные приемы эффективны, если к ним обращаться регулярно.

Заключение. Сделаем некоторые выводы. Активная мыслительная деятельность младших школьников – условие создания благоприятной для процесса запоминания атмосферы на уроках математики. Включение в систему упражнений заданий для развития различных видов памяти, опора на специальные приемы по обучению запоминанию информации, систематическое повторение материала обеспечивают развитие долговременной памяти, успешность формирования математических умений и навыков.

Литература

1. Науменко, О.В., Шершицкая, Е.А. Возможности развития памяти учащихся на уроке математики / О.В. Науменко, Е.А. Шершицкая // Начальная школа плюс До и После. – 2004. – № 9. – С. 29–33.
2. Черемошкина, Л.В. Психология памяти: Учеб. пособие для студентов вузов / Л.В. Черемошкина. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 319 с.
3. Муравьёва, Г.Л. Математика: учеб. пособие для 3-го кл. учреждений общ. сред. образования с рус. яз. обучения: в 2 ч. / Г.Л. Муравьёва, М.А. Урбан. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск: Нац. ин-т образования, 2017. – Ч.1. – 136 с.: ил.

ВЫВУЧЭННЕ МАЎЛЕНЧАГА ЭТЫКЕТУ Ў СТАРЭЙШЫХ ДАШКОЛЬНІКАЎ З ПАРУШЭННЯМІ ПСІХІЧНАГА РАЗВІЦЦЯ (ЦЯЖКАСЦЯМІ Ў НАВУЧАННІ)

Ягоранкава В.Г.

магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Лауткіна С.У., канд. псіхал. навук, дацэнт

Сучаснае грамадства ставіць перад педагогамі адукацыйных установаў задачу падрыхтоўкі дашкольнікаў, здольных самастойна здабываць веды і гатовых да прымянення гэтых ведаў на практыцы. Для таго, каб вырашыць дадзеную задачу, неабходны пошук сучасных формаў, метадаў і сродкаў навучання, здольных забяспечыць больш шырокія магчымасці развіцця, саморазвіцця і самарэалізацыі асобы. У адпаведнасці з дзяржаўнымі патрабаваннямі псіхолага-педагагічная праца з дашкольнікамі павінна быць накіравана на фарміраванне ў іх інтэгратыўнасці якасцяў і будавацца ў адпаведнасці з прынцыпамі развіваючага навучання. Згодна з новымі патрабаваннямі вельмі важным становіцца маўленчае развіццё дашкольнікаў, адной з задач якога з'яўляецца авалоданне нормамі роднай мовы [1, с. 21]. Засваенне маўленчага этыкету павінна адбывацца з ранняга дзяцінства. Маўленчай этыкет ўяўляе сабой асаблівыя правілы і нормы маўленчых паводзін, якія вызначаюцца ўзаемаадносінамі тых, хто размаўляе, прынятыя пэўным калектывам, і залежаць ад абстаноўкі зносін [2, с.18].

Мэта даследавання – выявіць, тэарэтычна абгрунтаваць і эксперыментальна праверыць педагагічныя ўмовы, якія спрыяюць больш эфектыўнаму фарміраванню маўленчага этыкету ў дзяцей дашкольнага ўзросту з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні).

Матэрыял і метады. Матэрыялам паслужылі асабістыя справы дзяцей з цяжкасцямі ў навучанні, пратаколы назіранняў за паводзінамі дзяцей і гутарак з дашкольнікамі і бацькамі. Выкарыстоўваліся тэарэтычныя метады (фармальна-лагічны аналіз, логіка-дэдуктыўны метад, прагназаванне), эмпірычныя метады (гутаркі, назіранне, педагагічны эксперымент), метады матэматычнай статыстыкі. Галоўная задача даследавання складалася ў атрыманні уяўленняў аб тым, наколькі дзеці валодаюць ведамі аб правілах этыкету, а таксама наколькі гэтыя веды выкарыстоўваюцца ў паўсядзённым жыцці і ў розных сітуацыях.

Вынікі і іх абмеркаванне. У канцы 90-х гг. XX стагоддзя былі праведзены псіхалагічныя даследаванні, дзе было паказана, што колькасць дзяцей з цяжкасцямі ў навучанні, абумоўленыя затрымкай псіхічнага развіцця (ЗПР), штогод павялічваецца. Гэта адбываецца ў сувязі з тым, што, па-першае, колькасць фактараў, здольных стаць прычынай парушэння развіцця, пастаянна расце; па-другое, усе меншая колькасць дзяцей спраўляюцца з пастаянна змяняючыміся адукацыйнымі праграмамі; і па-

Репозиторий ВГУ

трэцяе, удасканальваюцца метады дыягностыкі, што дае магчымасць дакладней вызначаць узровень развіцця дзіцяці, адлучаючы не толькі "норму" ад "нормы", але і выяўляючы розныя формы і ступені паталогіі развіцця [3, с.82].

На сённяшні дзень у спецыяльнай педагогіцы існуе шэраг даследаванняў, у якіх раскрываюцца асаблівасці пазнавальнай дзейнасці, мыслення, зносін, гульнявой дзейнасці дзяцей з ЗПР. Назапашаны вялікі вопыт арганізацыі карэкцыйнай працы з дзецьмі, якія перажываюць цяжкасці ў засваенні адукацыйнай праграмы. Разам з тым, многія пытанні па сённяшні дзень застаюцца недастаткова распрацаванымі. Сярод іх – праблема вывучэння і фарміравання маўленчага этыкету ў дашкольнікаў з ЗПР. Гэтае пытанне не было спецыяльна вывучана навукоўцамі, у сувязі з чым абумоўлена актуальнасць нашай працы, мэтай якой з'яўляецца вывучэнне маўленчага этыкету ў дашкольнікаў з ЗПР.

Даследаванне праводзілася на базе ДУА «Спецыяльны дзіцячы садок № 64 г. Віцебска». У нашым даследаванні прынялі ўдзел 10 дашкольнікаў старэйшай групы – 5 хлопчыкаў і 5 дзяўчынак ва ўзросце ад 5 да 6 гадоў. Асноўным метадам даследавання з'явілася назіранне за дзецьмі ў паўсядзённым жыцці, у звычайнай абстаноўцы, без змены распарадку дня. Падчас назіранняў было зафіксавана ўжыванне слоў прывітання раніцай, выразы просьбаў аб дапамозе або падзякі на працягу дня, розныя праявы ветлівых зносін у сітуацыях, калі гэта было дарэчы і неабходна. Пасля гэтага з кожным дзіцем была праведзена індывідуальная гутарка для высвятлення ведаў дзіцяці аб маўленчым этыкеце. Усе гэтыя звесткі супастаўляліся з вынікамі назіранняў. У выпадку, калі дзеці не хацелі размаўляць на дадзеную тэму, мы гаварылі з бацькамі.

Узровень развіцця маўленчага этыкету ў дашкольнікаў з ЗПР ўсталёўваўся па чатырох асноўных крытэрыях: 1) веданне этыкетных формул прывітання, развітання і зносін паміж дарослымі і дзецьмі, дзецьмі і аднагодкамі ў рэчышчы праяваў ветлівасці; 2) дзеянні і ўчынкі дзяцей, якія выяўляліся ў прымяненні розных знакаў увагі да дарослых і аднагодкаў; 3) навыкі сервіроўкі стала; 4) паводзіны за сталом падчас прыёму ежы, уменне карыстацца лыжкай і відэльцам, сурвэткай, акуратны прыём ежы ў залежнасці ад яе выгляду, ўборка посуду за сабой пасля ежы.

Кожны паказчык ацэньваўся ў балах, што адпавядала тром узроўням: высокага, сярэдняга, нізкага (табліца). На падставе дадзеных крытэрыяў ацэнкі, з улікам вынікаў назірання і гутаркі з дзецьмі былі падведзены вынікі эксперыменту. Паказана, што высокім узроўнем маўленчага этыкету (10 – 12 балаў) валодае толькі адзін дзіця, на сярэднім узроўні (9 – 7 балаў) знаходзяцца 6 дзяцей, і на нізкім (4 – 6 балаў) – трое дзяцей. У працэнтных адносінах высокі ўзровень – 10%, сярэдні ўзровень 60%, нізкі ўзровень – 30%.

Табліца – Змест крытэрыяў ацэнкі паводзін дзяцей эксперыментальнай групы

Паказчыкі / узроўні	Нізкі – 1 бал	Сярэдні – 2 бала	Высокі –3 бала
1. Валоданне этыкетнымі формамі	Ведае агульна, выкарыстоўвае пры напаміне	Усе формы ведае, але выкарыстоўвае не заўседы	Пастаянна выкарыстоўвае без напаміну
2. Дзеянні, учынкі дзяцей	Не бачыць неабходнасці	Зрэдку праяўляе ініцыятыву	Заўседы праяўляе увагу
3. Сервіроўка стала	Сервіруе з дапамогай няні ці іншых дзяцей	Ведае, як усе рабіць, але блытае прыборы	Выдатна дзяжурыць за сталом, дапамагае іншым
4. Паводзіны за сталом	Есць павольна, неакуратна, забывае прыбраць	Зрэдку можа выліць суп ці гарбату	Есць акуратна, прыбірае за сабою

Акрамя таго, было ўстаноўлена, што дзяўчынкі значна больш паспяхова засвойваюць правілы маўленчага этыкету, усе яны знаходзяцца на высокім (1) і сярэднім (4) узроўні, хлопчыкі ж паказалі сярэдні (2 чалавекі) і нізкі (3 чалавекі) ўзроўні.

На падставе гэтых дадзеных можна высветліць, у якой вобласці этыкету дзеці маюць большыя поспехі, а дзе патрэбна выхаваўча-адукацыйная праца.

Устаноўлена, што практычна ўсе дзеці знаходзяцца на сярэднім узроўні развіцця этыкету. У працэнтных адносінах веданне і ўжыванне этыкетных формаў складае 57%, этыкетныя паводзіны ў побыце 53%, уменне сервіраваць стол – 57%, і уменне паводзіць сябе за сталом – 66% ад высокага ўзроўню развіцця дадзеных уменняў і навыкаў.

Заключэнне. Такім чынам, праведзены намі эксперымент паказаў, што ўзровень развіцця маўленчага этыкету ў дзяцей з ЗПР знаходзіцца пераважна на сярэднім узроўні, што з'яўляецца нормай, аднак патрабуецца спецыяльная работа па фарміраванню ў дзяцей сучасных уяўленняў аб маўленчым этыкеце, які выкарыстоўваецца у зносінах з дарослымі і аднагодкамі.

Літаратура

1. Формановская, Н.И. Речевой этикет в русском общении. Теория и практика / Н.И. Формановская. – М.: ВК, 2009. – 334 с.
2. Винокур, Г.О. Культура языка / Г.О. Винокур. – М.: КомКнига, 2010. – 352 с.
3. Локтева, Е. В. Содержание работы по формированию коммуникативных навыков и умений у старших дошкольников с ЗПР в дошкольном образовательном учреждении компенсирующего вида /Е.В. Локтева // Дефектология. – 2012. – № 6. – С. 81–83.

Рэпазіторый ВДУ